

THESIS XLII.

De perfectione scientiae in anima Christi, tum visionis et infusae tum acquisitae.

« Beatae Christi animae inde ab exordio suae existentiae praeter
» scientiam visionis inerat scientia infusa eius perfectionis, quae tum
» elevationi per unionem hypostaticam tum statui reparatoris ac capitis
» totius generis humani responderet; neque tamen ideo Christo adhuc
» mortali scientia acquisita atque in hac connaturalis profectus negari
» debet. »

Si tum ea quae in superiori thesi n. III. indicavimus de visione et fruitione beatifica Christi animae, tum munus redemptoris et modus redemptionis per passionem ac mortem simul computentur; constat duplicem in Christo fuisse statum coniunctum viatoris et comprehensoris, dum versaretur in carne mortali. Secundum duplicem hunc statum explicanda est scientia Christi humana.

Intellectum et scientiam aliquam esse in Christo, cuius principium eliciens sit natura elevata quidem ad unionem cum Verbo vere tamen humana, constat ex dictis in thesi XL adversus monotheletas. Ad iudicandum de perfectione huius scientiae, sicut in doctrina de perfectione gratiae creatae in Christo, norma esse debet dignitas personae, et per unionem hypostaticam quodam modo infinita naturae humanae elevatio: « praedestinata est enim ista humanae naturae tanta et tam celsa et summa subvectio, ut quo attolleretur altius, non haberet » Aug. Praed. SS. n. 31. Sic itaque huic elevationi respondens scientia in humana natura admittenda est, ut tamen non confundatur cum scientia divina. Porro triplex distinguitur scientia quae naturae creatae in illa supernaturali elevatione secundum duplicem statum comprehensoris et viatoris aut necessario convenit aut convenire potest, scientia visionis beatae, scientia infusa, scientia acquisita.

I. In angelis, idemque valet de omnibus beatis comprehensoribus, distinguunt theologi praecunte Augustino (in Gen. ad litt. l. IV. c. 23 sqq.) cognitionem duplicem, *matutinam* et *vespertinam*. Prior est ipsa visio intuitiva Dei, et aliorum obiectorum quae a Deo distincta sunt, visio

in Deo seu in divina essentia ut in causa exemplari et efficiente omnium creaturarum, seu per appropriationem visio in Verbo ut in plena et adaequata expressione intellectus paterni (vid. Tract. de Deo th. XVII. cf. de Trin. th. XXIX). Cognitio altera vespertina est rerum quae praeter Deum sunt, cognitio in se ipsis. Haec rerum a Deo distinctarum cognitio respondet in sua perfectione perfectioni visionis intuitivae Dei, et statui uniuscuiusque beatorum comprehensorum. Cf. S. Th. 3. q. 9. a. 3.

Cum igitur ut diximus in thesi superiori, Christus homo inde ab exordio vitae mortalis fuerit comprehensor in beatifica visione divinae essentiae, uterque hic modus cognitionis rerum tum in Verbo tum in se ipsis ei convenire censendus est. Uterque autem est independens a sensibus ac representationibus sensilibus, et est cognitio rerum, ut sunt in se ipsis, longe diversa a modo cognoscendi, quo res et veritates percipiuntur a nobis secundum modum naturae nostrae compositae cum dependentia a sensibus et cum conversione ad phantasmata. Modus uterque supposita unione hypostatica illi animae, ratione eius dignitatis, est quidem connaturalis, sed tamen supernaturalis est tum spectata natura humana per se, tum quia radix condignitatis, unio scilicet hypostatica, omnino supernaturalis est. Denique cognitio utraque est per immediatam operationem Dei, prior quidem per elevationem intellectus ex supernaturali animae dispositione et conformatione cum intellectu divino ad immediatam visionem Dei, quae dispositio dicitur lumen gloriae; posterior per impressionem idearum seu per effectam a Deo intellectus habitudinem aut assimilationem intentionalem (ut dicunt) ad res, quae sunt obiectum cognoscendum. Unde utraque dici posset scientia infusa; est enim utraque immediatâ operatione Dei impressa, idque ita, ut nulla opera nulloque exercitio hominis acquiri posset; usus tamen obtinuit, ut ad distinctionem a scientia visionis posterior tantum appelletur nomine scientiae infusae (1).

(1) Scientia a Deo infusa, quae ex natura sua acquiri studio et exercitio non possit, dicitur *per se infusa*; scientia ex natura sua studio et

1° De perfectione visionis beatificae quoad obiectum princeps i. e. quoad ipsam divinam essentiam, constat ex superioribus, eam esse respondentem dignitati Filii Dei naturalis, atque adeo in suprema perfectione, quae secundum divinam sapientiam in praesenti ordine esse potest. « Verbo Dei propinquius coniungitur anima Christi, quae est unita Verbo in persona, quam quaevis alia creatura; et ideo plenius recipit influentiam luminis in quo Deus videtur, ab ipso Verbo, quam quaecumque alia creatura... Sicut dictum est de gratia, quod non potest esse maior gratia quam gratia Christi *per respectum ad unionem Verbi*, idem etiam dicendum est de perfectione divinae visionis, licet absolute considerando possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem divinae potentiae » S. Th. 3. q. 10. a. 4. Visio itaque beata animae Christi non est divinae essentiae comprehensio seu intellectio secundum omnem modum cognoscibilitatis (1), quia haec soli intellectui infinito competere potest S. Th. ib. a. 1.

2°. Ex eodem principio elevationis supremae explicanda est amplitudo scientiae utriusque *beatificae et infusae* quoad obiecta a Deo distincta.

Generatim, ut dixi, cognitio rerum extra Deum in beatissimis comprehensoribus respondet perfectioni et statui, auctoritati et potestati uniuscuiusque in res et personas aliqua ratione sibi subiectas et a se pendentas. Atqui Christus homo secundum humanam etiam naturam est primogenitus omnium creaturae. Deus-homo secundum humanam suam naturam est lapis angularis, fastigium, et ultima perfectio

exercitio comparabilis, si a Deo immediate communicatur, vocatur *infusa per accidens*. Nos hic de priori tantum agimus; licet enim ea referatur etiam ad veritates, quarum cognitio alia, naturalis scilicet et dependens a sensibus et phantasmatibus *acquiri* possit, nequit tamen *acquiri* secundum eum modum cognoscendi, de quo nos hic loquimur. Scientia *infusa per accidens* pertinet ex interiori sua natura potius ad scientiam acquisitam, de qua mox dicemus.

(1) In Conc. Basiliensi nondum plene schismatico (sess. 22. 15 Octobris 1435) damnata est propositio Augustini de Roma: « Anima Christi videt Deum tam clare et intense, quantum clare et intense Deus videt seipsum » (Mansi XXIX. p. 109).

totius ordinis creati, et humana natura in Christo in ordine ascendente ab imis ad summa ac velut in serie progressiva coniunctionum cum Deo et participationum divinarum est in gradu supremo, ultra quem non modo alius non est sed neque esse potest. Potestati eius ac moderationi subiecta sunt omnia, et universum creatum qua late patet, in spiritibus et corporibus, in coelestibus et terrenis, in supernaturalibus et naturalibus eius est regnum; creata omnia ad eum vergunt velut ad suum solem, in eo instaurantur et recapitulantur, ut Paulus Eph. I. 10. et ex Paulo ss. Patres loquuntur; omnia in ipso cum ipso et per ipsum sunt in honorem et gloriam Dei tam per decursum historiae mutabilem quam in consummatione incommutabili. « Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius... cum autem subiecta fuerint ei omnia, tunc et ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus » 1 Cor. XV. 24-28. Ita mediator naturalis Dei et hominum Deus-homo, in quo « pacificantur sive quae in coelis sive quae in terra sunt, » et consequenter index vivorum et mortuorum est centrum totius historiae, « pater futuri saeculi » sive « pater aeternitatis » Is. IX. 5., a quo incipit et in quem desinit plenitudo temporum cf. Eph. I. 10; Col. I. 18-20. Tum igitur perfectio visionis Dei respondens exaltationi huius naturae per unionem hypostaticam, tum status, auctoritas, potestas Domini Nostri Iesu Christi exigunt et vindicant humanae eius scientiae cognitionem eorum omnium, quae Deus ipse habet pro obiecto *scientiae visionis*, i. e. omnium, quae aliquando actu fuerunt, sunt vel erunt (1).

(1) « Conveniens fuit Christum humanae salutis auctorem ab ipso suae incarnationis principio plenam Dei visionem possedisse, non autem per temporis successione pervenisse ad ipsam, ut sancti alii perveniunt. Conveniens etiam fuit, ut praeter ceteris creaturis illa anima divina visione beatificaretur, quae Deo propinquius coniungebatur... Quanto autem aliqua causa plenius cognoscitur, tanto in ipsa plures eius effectus perspicui possunt... Anima igitur Christi summam perfectionem divinae visionis obtinens inter creaturas ceteras, omnia divina opera et rationes ipsorum, quaecumque sunt, erant vel fuerunt, in ipso Deo plene intuetur, ut non solum homines sed etiam supremos ange-

Ad haec omnia obiecta extra Deum humanam Christi scientiam protendi, ss. Patres adversus Agnoetas vindicarunt. Cognosci autem haec omnia a Christo homine utroque modo tum scilicet cognitione « matutina » in Verbo, tum per scientiam infusam cognitione « vespertina » in se ipsis, multo communior est sententia. Nec vero potest censerī matutinus modus cognoscendi perfectior alterum excludere vel superfluum reddere, cum longe sint diversae rationis, et ex diverso principio consequantur; alter enim includitur in perfectione visionis beatificae, alterum etiam praescindendo a visione beatifica per se postulat dignitas et excellentia intestina illius humanae naturae. Fatentur tamen Suarez disp. 25. sect. 3; de Lugo disp. 20. sect. 1. n. 3. sententiam, quae concessa cognitione omnium in Verbo alteram per se infusam negaret, fore quidem falsam et minus probabilem; sed nulla graviore censura dignam.

3°. Porro tota amplitudine scientiae secundum hunc utrumque modum (visionis beatificae et scientiae infusae) humanam Christi naturam inde a *primordio incarnationis* ornatam fuisse, affirmandum est; quia a) illa perfectio scientiae utriusque non secus ac perfectio gratiae exigitur ab ipsa dignitate unionis hypostaticae; quia b) Patres in sapientia pertinente ad perfectionem Christi secundum statum comprehensoris non minus quam in gratia et sanctitate (th. XLI. n. III) excluderunt perfectum, et hoc ipso significarunt perfectionem primordiale. Denique c) nullalorum illuminet. . . Non tamen anima Christi ad *comprehensionem* divinitatis pertingere potest. Nam illud cognoscendo comprehenditur, quod tantum cognoscitur, quantum cognoscibile est. . . Infinite Deus cognoscibilis est (ut ens infinitum); nulla autem creatura infinite cognoscere potest, quamvis infinitum sit, quod cognoscit. . . Anima igitur Christi Deum non comprehendit; sed Christus Deum comprehendit sua increata sapientia. . . Non igitur anima Christi cognoscit, quicquid Deus facere potest, vel quibus rationibus possit operari (vide Tract. nostrum de Deo th. XVIII). Sed quia Christus etiam secundum quod homo, omni creaturae a Deo Patre praeposuit sed, conveniens est, ut omnium quae a Deo qualitercumque facta sunt, in ipsis divinae essentiae visione plenam cognitionem percipiat; et secundum hoc anima Christi omnisciens dicitur, quia plenam notitiam habet omnium, quae sunt, erunt vel fuerunt » s. Thom. Compend. theolog. c. 216.

est ratio negandi, sed est ratio affirmandi primordiale hanc perfectionem etiam ex eo, quod usus illius scientiae a sensibus et organis corporeis nullatenus pendet; unde longe diversa eius est conditio quam scientiae acquisitae, cuius incrementum connaturaliter cum explicatione organorum corporalium processisse mox dicemus.

4°. Ex dictis constat, non solum secundum naturam divinam esse infinitam scientiam Christi Domini, cuius negatio pertinet ad Arianorum blasphemiam; sed etiam a natura eius humana oportere excludere ignorantiam proprie dictam, quae esset privatio perfectionis debitae statui, dignitati, et potestati Filii Dei in natura sua assumpta per unionem hypostaticam, reparatoris generis humani et iudicis universalis, ut paulo ante explicatum est. Hinc haereticis adscripti sunt Agnoetae, qui saeculo VI. duce Themistio diacono Timothei Episcopi Alexandrini ex Euty-chianorum secta, Christum quatenus homo est, aliqua ignorasse docuerunt (1). Vide s. Gregorium M. l. X. ep. 39.

(1) Nescio quemodo editor libri iam superius a nobis citati (Vie intérieure de la Très Sainte Vierge etc.) nunc adhuc defendere voluerit, in resurrectione demum et in glorificatione humanitatis Christo Domino secundum naturam etiam humanam revelata fuisse consilia divinae providentiae, proprium statum redemptoris, mysteria Ecclesiae, iudicii etc. « Alors (dans la résurrection) il lui (le Père au Fils) fait voir ses dépendances, et lui révèle la lumière de son état, qu'il avait voulu lui tenir cachée en quelque chose avant sa mort, lorsqu'il n'était encore qu'hostie pour le péché. Il lui découvre le mystère de son Eglise de la terre, celui de l'Eglise du Ciel, et celui de l'Eglise de l'enfer, qui est le mystère de l'iniquité. Il lui fait voir le jugement des hommes et des démons. Il lui révèle tous les secrets... il fait cette révélation à l'humanité » l. c. p. 129. 130. Pro tuenda hac doctrina appellat editor ad ss. Patres citatos a Petavio de Incarn. l. XI. c. 1. n. 5. 6. 7; de Trin. l. II. c. 3. n. 6. Sed imprimis nullus Patrum unquam eo usque extendit ignorantiam Christi hominis, ut fit in novo hoc libro. Deinde advertere debuisset pius editor iuxta observationes Petavii, illos Patres questione nondum eliquata sollicitos fore unice fuisse de removenda ignorantia a Christi divinitate adversus haeresim Arianam, de humanitate autem non data opera nec rata ac firma sententia, sed velut transmittendo argumenta adversariorum esse locutos. Maxime vero tenendum fuisset principium in theologia maximi momenti, non omnia quae veteres in questionibus nondum liquidis dixerunt, etiam postea

ad Eulogium. In eodem errore haeserunt Deformatores saeculi XVI, de quibus consule Bellarminum (de Christo l. IV. c. 1.)

Haeretici praeter locum Luc. II. 52, de quo th. XII. n. III. dictum est, potissimum abutebantur verbis Christi Marc. XIII. 32: « de die illo... nemo scit neque angeli in coelo, neque Filius nisi Pater. » Quamdiu Patres adversus Arianos solliciti solum erant de vindicanda divinitate Iesu Christi, aliquando satis habebant respondere, h. l. non de divina sed humana natura Christi sermonem esse, qualiscumque demum sit haec ignoratio. Verum in controversia alia, ubi data opera loquuntur de Christo homine, nominatim adversus Theodorum Mopsuestenum, Nestorium et Agnoetas damnant quamvis *ignorantiae* suspensionem etiam secundum naturam assumptam. Ita Leporius ab Episcopis Africae iussus est damnare hunc suum pristinum errorem in libello emendationis, cui iidem Episcopi et inter hos Augustinus subscripserunt. « Nunc non solum dicere non praesumo verum etiam priorem anathematizo prolatam in hac parte sententiam, quia dici non licet, etiam *secundum hominem ignorasse Dominum prophetarum.* » Explicationes autem verborum Christi revocantur ad tres, quarum prima est obvia et planior, ignorationem istam diei iudicii esse oeconomicam, quatenus Christus est *revelator* consiliorum et mysteriorum Dei; non igitur ad *sciendum* sed ad *revelandum* ignorasse diem consummationis omnium. Cf. Act. I. 7. Altera est subtilior, ignorari scilicet diem illum ab omni creatura, si haec per se spectatur, atque etiam a natura humana Filii secundum meram suam essentiam spectata; nec tamen ideo sequitur, etiam in exaltatione huius na-

facta iam in Ecclesia Dei explicatione doctrinae tuto defendi posse. Hinc Petavius continuo subiungit Patrum multorum sententiam contrariam ac veram, quam dicit « usu iam receptam consensuque theologorum » ac tandem concludit: « prior illa sententia, tametsi summis quibusdam viris olim non displicuit, postea haeresis est notata, eoque nomine pro haereticis damnati sunt Agnoetae cum eorum parente Themistio diacono » Petav. ib. n. 15. Quae miror ab huius novi libri editore, dum ad Petavii citationes appellat, fuisse dissimulata. Vide etiam Bellarmin. de Christo l. IV. c. 1-5.

turae ad eam visionem, in qua actu est, locum habere ignorantiam. Tertia explicatio est Gregorii Naz. et Basilii, Filium sive secundum divinam sive secundum humanam naturam non scire diem illum scientia incommunicata, sed scire tamen scientia communicata a Patre; ut alias dixit: « non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem; » « mea doctrina non est mea; » « a me ipso non loquor » etc. (Io. V. 19; VII. 16; XIV. 10.) Cf. S. Th. 3. q. 10. a. 2. ad 1.

II. Reliquum est, ut dicamus de scientia *acquisita*. Hoc nomine non intelligimus tantum scientiam experientia, consideratione rerum, abstractione, et ceteris functionibus rationalibus comparatam; sed appellamus *acquisitam* spectata propria natura talis scientiae, quae scilicet comparari possit naturali exercitio facultatum naturalium, et cuius usus secundum naturalem conditionem humanae naturae aliquo modo dependens est a phantasmatibus, et qua proinde cognoscimus omnia secundum modum naturae nostrae, ut e. g. substantias spirituales per species alienas, non autem secundum modum quo in se sunt. Haec itaque scientia poterit esse communicata a Deo immediate, et adeo modus eam acquirendi poterit esse supernaturalis, quin ea in se desinat esse naturalis, et sic erit scientia *infusa per accidens*; vel poterit esse proprio exercitio naturaliter acquisita, et sic erit scientia *acquisita simpliciter*, vel etiam *scientia empirica*.

Pertinet ea secundum utrumque modum ad Christum, quatenus est in statu *viatoris*. Nam illam, quam ultimo loco commemoratam diximus scientiam simpliciter acquisitam, in Christo fuisse per se clarum videtur; nec apparet quomodo ea negata, praesertim quatenus *empirica* est, sine specie quadam doctissimi infantia, pueritia, tota vita Iesu Christi explicari possit (1). Quod spectat scientiam *per ac-*

(1) S. Thomas numquam negavit Christi scientiam *experimentalem*; verumtamen 3. dist. 14. q. 1. a. 3. sol. 5. ad 3. censuit, Christum operatione intellectus nullas novas species acquisivisse, sed solum ad species praehabitas infusas se convertisse. Haec vero sententia est, quam ipsemet Angelicus expressis verbis postmodum correxit 3. q. 9. a. 4.

cidens infusam, hanc etiam videtur exigere Christi dignitas; si enim concessa fuit talis scientia primo Adamo, Salomoni multisque sanctis membris Iesu Christi, quanto magis Christo ipsi ad perfectionem convenientem secundum statum viatoris erat concedenda?

Porro de tempore et modo, quo coeperit habere Christum hanc scientiam, valde probabilis videtur sententia Card. de Lugo disp. 21, fuisse scilicet paulatim et progressu aetatis communicatam. Cum enim huius scientiae usus non sit independens ab organis corporeis, videtur certe Deus initium et incrementum eius accommodasse ipsi naturali constitutioni organorum. Multo id magis de scientia *acquisita simpliciter et experimentaliter* evidens est. Sensu igitur proprio proficiebat Iesus sicut aetate ita *hac scientia* utroque modo spectata; atque ita quorundam Patrum commentaria in Luc. II. 52. intelligi possunt, qui verum in sapientia profectum ss. humanitati tribuere videntur. Ita etiam intelligitur, quomodo vera et non solum apparens fuerit Christi infantia; aliae quoque actiones multae, ut e. g. affectus admirationis Matth. VIII. 10. (S. Th. 3. q. 15. a. 8), secundum statum viatoris hoc modo melius explicantur. « Christus non habuit regulariter, inquit de Lugo, ullam operationem humanam nisi dependenter ab organis et dispositionibus connaturalibus, sicut alii homines; nec enim ambulabat, donec habuit organa bene disposita, nec loquebatur in infantia etc. Ergo nec habuit operationem humanam phantasiae ante organum bene dispositum; ergo nec operationem humanam intelligendi, quia haec tam pendet a phantasia, quam phantasma ab organo disposito. Dixi *operationem humanam intelligendi*, ut excludam scientiam beatam et infusam et connaturalem animae separatae; hae enim non erant operationes hominis ut hominis, sed operationes animae solius independentes omnino a materia... Non fuerunt inditae simul huiusmodi species (scientiae acquisitae seu per accidens infusae) Christo Domino sed successive, sicut successive organa phantasiae melius disponerentur ad eas recipiendas, ... ita ut in qualibet aetate haberet Christus scientiam rerum omnium, quae in

ea aetate esse poterat » De Lugo disp. XXI. sect. 1. n. 5. 11.

De plenitudine sapientiae in humana natura Iesu Christi legendus est s. Thomas in citato iam saepius Compendio theologiae (opus. III.) c. 216, cuius haec est conclusio. « Patet ex praedictis, quod anima Christi summum cognitionis gradum inter ceteras creaturas obtinuit *quantum ad Dei visionem*, qua Dei essentia videtur, et alia (videntur) in ipsa; etiam similiter *quantum ad cognitionem mysteriorum gratiae*, nec non *quantum ad cognitionem naturalium scibilium* (quatenus haec utraque *infusa* erat, ut in antecedentibus S. Th. declaravit); unde in nulla harum trium cognitionum Christus proficere potuit. Sed manifestum est, quod res sensibiles per temporis successionem magis ac magis *sensibus corporis experiendo cognovit*; et ideo solum *quantum ad cognitionem experimentalem* Christus potuit proficere secundum illud (Luc. II. 52.); puer proficiebat sapientia et aetate. » Cf. S. Th. 3. q. 7-12; Suarez disp. 18. et 25. sqq.; Vasquez disp. 41. et 50. sqq.; de Lugo disp. 16-21; Petav. I. XI.

Scholion 1. ad tres theses antecedentes. Absolute loquendo humanitati Christi impassibilitas et status gloriae tam secundum animam quam secundum corpus ratione unionis hypostaticae fuisset connaturalis, et per sese secundum legem ordinariam consequens ex visione beatifica. At spectato fine ac modo incarnationis, quod voluit Dominus ad complendam oeconomiam redemptionis simul assumere statum *viatoris*, pro illo statu et pro conditione, in qua humanitas assumpta est, carentia gloriae corporis, affectiones omnes quae dicuntur passiones irreprehensibiles (*ἀδιεβλητα πνευματικά*), dolores tam animae quam corporis, morsque ipsa humanae naturae Christi erant naturales, si *naturale* dicitur, quod ex conditione naturae per se spectatae consequitur, et quod in eius assumptione propter finem ad quem assumptio facta est, non erat ablatum et (ut Patres loquuntur) nondum absorptum. Non vero erant illa omnia *naturalia Christo*, si, ut ab Hilario fieri solet aliisque, *naturale Christo* dicitur illud dumtaxat, quod non praeter

et quodammodo contra exigentiam naturae Verbo hypostaticae unitae assumptum est ob finem specialem redemptionis nostrae. (Vide Constant. in Praef. ad Opp. Hilarii n. 144 sqq.). Pro oeconomia igitur redemptionis Christus dici potest « assumpsisse necessitatem hisce defectibus subiaccendi » cf. S. Th. 3. q. 14. a. 2; Albert. M. in 3. dist. 16. a. 1. Necessitatem inquam assumpsit eo sensu, quod secundum statum illum assumptum concurrentibus causis et adiunctis affectionibus irreprehensibiles, dolores, mors naturaliter consequebantur.

Erant nihilominus omnes illae passiones in Christi potestate idque dupliciter, a) quod divina persona secundum naturam divinam spectata pro sua libera voluntate ac potestate permisit humanam suam naturam ipsius propriae conditioni ad agendum et patiendum, quae ipsius erant. Haec est illa a Patribus dicta *ἑνδοσις*; et velut laxatio et permissio naturae humanae in suam propriam conditionem. b) Etiam secundum voluntatem humanam passiones eadem erant in eius potestate, aliae tamen alio modo. Imprimis enim affectiones animae, quae dici solent passiones, ut timor, tristitia etc. plene subiectae erant directioni voluntatis rationalis huiusque nutum sequebantur (1) multo etiam

(1) S. Hieronymus in Matth. V. 28. distinguit *πάθος* et *προπαθειαν* *passionem* et *propassionem*, illam ibi appellat coniunctam cum consensu in peccatum, hanc excluso consensu. Alibi vero distinguit *passionem* dominantem animo etiam invito, et *propassionem* subiectam imperio rationis ac voluntatis; sicque (in Matth. XXVI. 37) negat in Christo *passionem* fuisse, et solam admittit *propassionem*, non tantum eo quod nullus fuerit vel esse potuerit consensus malus, sed quod omnes affectionum motus plene subiecti essent dominatui rationis: « non *passio* in animo dominabatur, sed per *propassionem* coepit contristari - Opp. s. Hier. ed. Vallarsi T. VII. p. 28. 218. Hunc dicendi modum secutus est etiam s. Thomas 3. q. 15. a. 4. et alibi. Alii Patres simpliciter dicunt *passiones* vel cum addito *passiones irreprehensibiles*. Vide de Lugo disp. 22. sect. 1. n. 14.

Ex haec plene appetituum subiectione apparet, cur Christus immo et Adam in statu integritatis non intrinseus, sed solum suggestionem externam tentari potuerit. Tentatio est obiecti, in quod consensus voluntatis sine peccato ferri non potest, propositio cum illecectione ad consensum; adeoque est propositio quae dirigitur velut ad finem ad provocandum consensum, qui est peccatum. Appetitus sensitivi in Christo non tendebant

potiori ratione, quam in primo Adamo dum esset natura adhuc integra. « Sensus corporei vigeabant sine lege peccati, et veritas affectionum sub moderamine deitatis et mentis » s. Leo ep. 35. c. 3. ad Iulian. Coens. cf. Damasc. l. III. c. 20. Quod pertinet ad dolores corporis et ad indigentias, ut famem, sitim, fatigationem; erant concurrentibus causis hi effectus quidem naturales pro illo statu *vitalioris*, quem Christus assumpsit, ut dictum est paulo ante, nec erat in *naturali* potestate naturae humanae eos non sentire; attamen pendebant a libera eius voluntate (humana), quatenus sponte et libere eorum causas admisit et, quod hic potissimum spectatur, quia poterat Christus etiam secundum humanam naturam, ut haec est instrumentum Verbi ad patrianda miracula, eos omnes effectus simpliciter a se arceret. Cf. S. Th. 3. qq. 14. 15; Suarez disp. 32. sect. 3; Lorca disp. 56; de Lugo disp. 22; Petav. l. X. c. 3. sqq.

Eutychemis et monophysitis generatim, qui Christum Deum verum non negarent cum Arianis, nihil erat reliquum, quam ut vel ipsam divinitatem passibilem factam esse absurdissime fingerent (*θεοπαχυτητα*), vel Christum omnino impassibilem semper fuisse assererent. Nihilominus cum illam suam unitatem naturae et conversionem carnis in divinitatem alii aliter dicerent (nam mente concipi haec absurditas a nemine potuit), ortae sunt inter eos multiplices et diversae factiones. Inter has Severiani et Theodosiani sic appellati a suis ducibus Severo ac Theodosio (tamen poterant tendere ad illicita, ideo ab eis nec erat nec poterat esse ulla tentatio. Quamvis vero diabolus ipse non posset proponere obiectum illicitum, quin in Christi anima aliqua eius esset cogitatio seu apprehensio, haec tamen apprehensio sane non inclinabat seu alliciebat ad peccatum, sed illictor erat solus diabolus, quia ille solus erat adversarius dirigens suam propositionem ad elicendum consensum malum. Ideo Christus dicitur in Evangelio tentatus a diabolo, non potest autem dici tentatus ab aliqua sua cogitatione aut affectione. Ex dictis etiam obiter advertes, cur « Deus neminem tentet » nec tentare possit, quamvis possit proponere obiecta et consistere hominem in iis adinectis, in quibus tentatur « a sua concupiscentia » Iac. I. 14. Deus enim haec non dirigit ad provocandum consensum in peccatum; ad hoc vero in nobis tendit diabolus et concupiscentia, quoad Christum eo tendere poterat solus diabolus, non autem ulla concupiscentia.

pore Iustiniani imperatoris) corpus Christi fatebantur fuisse corruptibile (1); unde ab adversariis dicti sunt corruptiolae (φθαρτολατραι). Repugnabant alii, qui cum Iuliano Halicarnassensi et Gaiano consequenter ad sectae dogma princeps asserebant, carnem Christi fuisse incorruptibilem et impassibilem, ideo dicti incorruptiolae seu phantasiastae (ἀφθαρτοδοκηται).

S. Hilarius a nemine ante Claudianum Mamertum exeunte saeculo V^o et post hunc primo a Berengario saec. XI accusatus est huius erroris quam gravis tam absurdi, quod sicut postea isti incorruptiolae naturam humanam Christi impassibilem fuisse docuerit. Mirum sane, quod nullus ss. Patrum quibus opera Hilarii notissima erant et celebratissima, tam manifestam haeresim animadvertisset, neque ullus incorruptiolarum subsequendum ad eius auctoritatem appellasset.

Plenas doctrinae Hilarii vindicias reperies in praefatione Constantii ad Opp. Hilarii (p. 32. n. 95 sqq.), et passim apud theologos. Capita praecipua ad intelligendum sensum Hilarii prae oculis habenda revocamus ad sequentia. Scopus princeps Hilarii est defendere adversus Arianos Christi divinitatem. Hinc a) negat « virtutem corporis vim poenae sensisse » de Trin. I. X. n. 23, quia pro suo scopo *virtutem corporis* (cf. Rom. I. 4; 2 Cor. XIII. 4) intelligit Verbum secundum divinam naturam spectatum. b) Negat de humanitate ipsa « naturam ad dolendum, » quia hoc nomine intelligit necessitatem et infirmitatem indetrectabilem, ut nec ipsa persona, cuius est propria humanitas assumpta, dolorem arcere potuisset ibid. Ceterum c) naturam humanam permissam esse a Verbo doloribus, quos causae concurrentes inferebant, nec tamen ita ut vinceretur, sed potius ut patiendo vinceret, disserte fatetur: « assumpta caro,

(1) Patet, id intelligi posse sensu orthodoxo, si nimirum corpus Christi dicatur fuisse vere passibile in vita sua mortali; sed potest doctrina eadem habere sensum haeticum, si nunc adhuc post resurrectionem et glorificationem dicatur corpus passibile, vel si pro vita mortali Christi corruptio intelligatur contra id, quod scriptum est: « nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem » Act. II. 27.

id est totus homo, *passionum est permissa naturis*, nec tamen ita, ut passionum conficeretur iniuriis » ibid. n. 24.

Scholion 2. Ex dictis constat, non modo duplicem esse ordinem intellectuum, volitionum et operationum secundum duplicem naturam divinam et humanam, de quo in thesi XL actum est; sed etiam in ipsa humana natura Christi adhuc mortalis fuisse duplicem seriem intellectuum et volitionum et operationum secundum duplitem statum *comprehensoris et viatoris*. Fructio et gaudium actusque ceteri *comprehensoris* sequebantur naturam visionis beatificae; volitiones et actus *viatoris*, timor, tristitia, angores et dolores, agonia usque ad sudorem sanguineum, libera etiam obedientia aliaque multa sequebantur naturam scientiae sive infusae sive acquisitae, quae respondebat statui *viatoris*. Non est mirum, nobis manere obscurum et unum ex magnis mysteriis in persona Verbi incarnati, quomodo status uterque in eadem persona secundum eandem naturam humanam simul constiterit. Id factum est singulari dispensatione Dei, qui sicut duas naturas in una hypostasi, ita etiam duos status coelestem secundum aliquid, terrenum secundum aliud in una hypostasi et natura pro infinita sua omnipotentia et sapientia coniunxit.

Ad huius veritatis declarationem quantum a nobis dari potest, non videtur sufficere principium, secundum quod tristitia et dolor parti solum inferiori, fructio autem beatifica et gaudium parti superiori animae attribui solet, nisi *pars superior et inferior* forte alio modo explicentur, quam plerumque in obvio sensu verborum intelliguntur. Si nomine *partis superioris* intelligatur ratio et voluntas rationalis, ut fertur ad obiecta supersensibilia et maxime ordinis divini, vel ad obiecta sensibilia quatenus considerantur secundum hunc ordinem superiorem; *pars autem inferior* dicatur imaginatio et eam sequens appetitus sensitivus; in hoc inquam sensu quomodo quaeso dici potest, tristitiam Christi redemptoris in tota vita sua mortali, in passione et morte fuisse solum in parte animae inferiori de tot iniuriis nefandis ipsaque morte atrocissima sibi Deo homini illatis, de tot hominum peccatis et aeterna perdi-

tione, atque ideo de frustrato in eis pretio sui sanguinis, de offensionibus Dei et laesione divini honoris? Si quis forte tristitiam et dolorem hic appellare vellet solummodo sensationem, quatenus ea afficitur pars inferior, quaestio erit de nomine, nec ideo minus obiecta tristitiae et doloris manebunt propria partis superioris, quae ratione ac voluntate rationali attinguntur.

Porro adhuc minus sequemur explicationem Melchioris Cani, qui visionem beatificam et beatitudinem distinguit ac dividit ita, ut gaudium fuerit suspensum, ne ex visione beatifica promanaret; haecque ratione opinatur tristitiae locum esse potuisse (de Locis l. XII. c. 14. ad argum. ultimum). Est haec opinio contra communem reliquorum theologorum sententiam, nec sufficiens ad explicationem, nisi toto fere vitae tempore gaudium exclusum esse dicatur, quod neque Canus ausus est affirmare.

Dicemus igitur in re praesenti *partem superiorem* humanae Christi naturae, secundum quod erat *comprehensor*; *partem inferiorem*, secundum quod erat *viator*. Tum vero concedimus, repugnare gaudium summum simulque tristitiam, ubi est unus tantum modus cognitionis et voluntatis respondens statui comprehensoris; ubi vero praeter illam est modus cognoscendi et volendi respondens statui viatoris, dicimus posse esse summum gaudium de obiecto principe et in eo de obiectis secundariis beatae visionis, et simul posse esse tristitiam et dolorem de aliis obiectis, quae apprehenduntur cognitione viatoris sive infusa sive acquisita. Gaudium scilicet summum simulque tristitia de eodem et ex eodem motivo absolute quidem repugnat; non tamen repugnat absolute, ut in eodem subiecto simul sit gaudium et tristitia de diversis obiectis et ex diversa ratione. Non inquam absolute repugnat ita, ut ne Deus quidem omnipotens possit constituere hominem in duplici illo statu; facile tamen concedimus, connaturaliter ac per se visione et fruitione beatifica excludi omnem dolorem omnemque tristitiam. Immo vero supposito duplici illo statu coniuncto, status comprehensoris non solum non impedit aut minuit, sed in immensum auxit atque intendit dolorem

ac tristitiam viatoris, quatenus visio et amor comprehensoris influebat ad perfectionem cognitionis et voluntatis etiam pro statu viatoris. Hic merito animadvertes ulterius, ex influxu divinitatis, pro assumpta oeconomia redemptoris, passionem Domini Nostri non solum non imminutam sed velut in infinitum fuisse intensam (vide Segneri Prediche nel Palazzo Apostolico Predic. sulla Passione). Cf. S. Th. 3. q. 18. a. 5; q. 46. a. 7. 8; Suarez disp. 38. sect. 3; Vasquez disp. 73. c. 4; de Lugo disp. 22. sect. 2.

THESIS XLIII.

De absoluta Christi hominis impeccantia.

« Christus homo erat absolute impeccabilis ita, ut in eo tum quivis
 » actus tum quaevis macula peccati repugnaret, quia repugnat Deum
 » Verbum peccare actu voluntatis, quae ipsius est ipsique propria, vel
 » esse aliquam labem peccati in natura, quae est natura Dei Verbi atque
 » hoc ipso deificata et sanctificata sanctitate substantiali. »

I. Propria ratio ex qua actus peccati in homine Christo absolute repugnat, intelligitur illa duplex, ob quam omnes Christi operationes secundum humanam naturam editas diximus esse theandricas (supra th. XL). Post ea igitur, quae iam probata sunt de unitate hypostaseos divinae atque de uno operante per suam duplicem naturam divinam et humanam, demonstrationem veritatis in hac thesi propositae paucis possumus absolvere.

1°. Verbum ipsum erat principium, quod operabatur per naturam suam humanam. « Incarnatus Deus Verbum existens utramque operationem (divinam et humanam) secundum naturas suas naturaliter ex se ipso proferebat », ut ait Sophronius, et « Verbum ipsum carne sua propria tanquam organo utebatur, anima item sua propria ad humanas et irreprehensibiles affectiones », ut Cyrillus docet (ll. cc. supra p. 392. 394). Cf. S. Th. 3. dist. 12. q. 2. a. 1. Eodem modo intelligi debent verba Athanasii contr. Apollin. l. II. n. 10. T. I. p. 947, quae in Conc. VI. Act. VIII. obiecta sunt a monotheletis: « Deus Verbum genitus est ex muliere, primitivae creationis formam hominis sibi excitans

in exhibitione (veritate) carnis absque carnalibus voluntatibus et cogitationibus humanis (vitiatis) in imagine novitatis; *volitio enim erat solius deitatis* (i. e. solius Dei Verbi et tota sub directione divinitatis, de quo mox), *quia et natura tota Verbi erat* (1). Ex hac doctrina quae a solis Nestorianis negari potest, facile patet repugnantia cuiusvis actus peccati in humana Christi natura. Verbum enim ipsum peccaret functionibus suae humanae naturae et voluntatis. Natura humana non esset is, qui peccaret, sed tantum esset id, quo tamquam humanarum operationum principio peccaret divina hypostasis, formaliter ut homo est; peccaret inquam *hic homo*, i. e. hypostasis composita quae est Verbum connotans et includens naturam suam humanam. Atqui Deum Verbum etiam per naturam assumptam peccare, est prorsus absurdum et absolute repugnat. Ergo actus peccati in Christo homine repugnat.

2°. Propterea quod natura humana est natura Verbi ita, ut Verbum per eam sit homo, una hypostasis in duabus naturis; actus quidem Verbi functionibus humanitatis exerciti et nunc adhuc sunt et in vita mortali erant vere humani, directio tamen horum actuum spectabat ad Verbum secundum divinam suam naturam. Ubi enim operator seu principium quod agit, seu hypostasis subiectum omnium attributionum, realiter et ontologicè unum est, plura vero in eo sunt distincta et diversa principia quibus agit; inter haec est subordinatio inferiorum ad supremum principium, ita ut in moralibus operator teneatur per principium supremum dirigere et ad normam rectitudinis ordinare principia agendi inferiora. Sic homo ratione et voluntate superiore tenetur, quantum potest, dirigere ad normam rectitudinis imaginationem et appetitus inferiores; quod si negligat, vitium est hominis non solum secundum facultates inferiores, sed etiam secundum facultates superiores spectati. Iam vero in Christo, hypostasi ontologicè una, supremum prin-

(1) Ἡ γὰρ θελήσις θεογονοῦς μονῆς, ἐπειδὴ καὶ φύσις ὅλη του λόγου.

Sensus quem indicavimus loci Athanasii, videtur obvis et indubitanus; cum tamen aliter interpretatur s. Maximus in disp. cum Pyrrho (vide Petav. l. IX. c. 10. n. 2.).

cipium dirigens (το ἡγεμονικόν) est Verbum secundum divinam naturam spectatum, natura autem humana est principium agendi inferius et subordinatum; ideoque si Verbum aliquando suam humanam voluntatem non ordinaret et dirigeret ad normam recti, defectus redundaret in Verbum secundum ipsam divinam naturam spectatum. Est autem evidenter absurdum, essentialem sanctitatem et normam omnis rectitudinis (th. XLI. n. I.) a se ipsa deficere. Ergo iterum absolute repugnat actus peccati in humana natura Verbi. « Cum natura divina et humana unam personam Christi componant, ait praeclare Suarez (disp. 35. sect. 2), ad divinam voluntatem, quae suprema est et potest inferiorem, scilicet humanam, ita dirigere, ut semper et sine defectu honeste operetur, pertinet hoc munus praestare, et ad rectitudinem eius spectat ita facere; et ideo si aliquis defectus in hoc committeretur, in illam redundaret. »

Ceterum est haec ratio impeccabilitatis Christi et per se clara et a PP. Athanasio, Cyrillo, Epiphonio, Augustino etc. frequenter indicata. « Deus Verbum, ait Epiphanius, cum voluisset in carne nasci, *velut freno regebat corpus suum* (το σκευος; humanam naturam), et *prout vellet, ab inutili omni carnis actione cohibere poterat*; permisit vero illud (illam humanitatem) in corporales necessitates rationi consentaneas et suae divinitati convenientes » Anacorat. n. 79. 80. T. II. p. 85. Lege Patrum testimonia apud Vasquez disp. 61. c. 3.

Apparet ex dictis, non posse admitti opinionem quorundam theologorum scholae, qui contra sententiam communem, repugnantiam peccati in ss. humanitate assumpta non ex unione hypostatica per se spectata, sed aliunde, puta ex plenitudine gratiae creatae vel ex visione beatifica unice repetendam esse putarunt. Multo adhuc minus tolerabilis est opinio Durandi, qui in 3. dist. 12. q. 2. n. 8. 9. asserere non est veritus, nullam esse repugnantiam, ut per communicationem idiomatum Deus dicatur peccare, sicut dicitur Deus mortuus esse. Communicatio idiomatum in eo fundatur, quod divina persona vere suam facit humanam naturam, et sua facit huius naturae attributa ita, ut vere

Deus sit homo, sit passus et mortuus etc. Iam vero bonitati, sanctitati et sapientiae Dei non solum non repugnat, sed eam maxime commendat assumptio humanitatis cum omnibus huiusmodi infirmitatibus, ut sit *a* per omnia fratribus similatus... tentatus per omnia pro similitudine (similiter ac nos *κατ' ὁμοιότητα*) absque peccato » Heb. II. 17; IV. 15: at divinis attributis omnibus prorsus repugnat, ut Deus sibi in hypostasi unitam habeat naturam peccantem, et ita Deus ipse quatenus homo est, peccet.

II. Probationes allatae demonstrant quidem repugnantiam, Christum proprio suae humanae naturae actu peccare; earumque vis ineluctabilis facile sentitur, dummodo rite intelligatur, quid sibi velit hypostasin esse alienius naturae, puta Verbum esse hypostasin humanae naturae, eamque habere ut naturam suam, per quam Verbum ipsum est hic homo, et quid sibi velit hypostasin esse subiectum omnium attributionum. Videlicet non solum externa denominatione adscribuntur Verbo actiones et proprietates humanae, ut Nestorius sensit; sed vere Verbum ipsum quatenus homo est, agit humana functionibus suae naturae humanae, et actiones sunt vere Verbi, quatenus homo est. Hoc non videtur satis considerasse Vasquez, quando disp. 61. c. 5. impugnandam suscepit duplicem illam rationem impeccabilitatis, quam a Suarezio egregie declaratam paulo ante proposuimus.

Verum nihilominus est et ab ipso Suarezio disserte adnotatum, ex utraque illa ratione nondum satis apparere, cur in Christi natura assumpta non solum actus, sed quaevis macula peccati repugnet; cur inquam absolute non possit fieri assumptio naturae ita, ut haec esset infecta maenula peccati vel originalis vel contracti in connaturali subsistentia, in qua natura ante assumptionem posset praexistisse. Huius ratio est utique illa, quam Vasquez ib. c. 6. putat solam esse validam ad demonstrandam repugnantiam tum actualis tum habitualis peccati; quia videlicet naturae rationalis assumptio in hypostasin divinam fieri non potest, quin ea per ipsam sanctitatem substantialem sanctificetur, et fiat obiectum divinae complacen-

tiae in ordine ad visionem beatificam. De qua sanctificatione abunde sufficere reclusisse ea, quae demonstravimus superius th. XLI. Vide S. Th. 3. dist. 12. q. 2; Suarez disp. 33. sect. 2; Vasquez disp. 61. c. 2. sqq. Cf. de Lugo disp. 26. sect. 1, qui fere consentit cum Vasquez; Petav. l. XI. cc. 10. 11.

Corollarium. Manifestus est error Güntherianus, quando dicitur Christus homo impeccabilis fuisse solum eatenus, quod Deus praeviderit eum non esse peccaturum; ceterum vero necesse fuisse, ut secundus Adam tentationem subiret, in qua aequae ac primus Adam libertate sui arbitrii abuti et peccare potuisset. Propaedeutica II. p. 255. 441. 442: Aurorae austral. et boreales p. 236. 237.

THESIS XLIV.

De Christi humana libertate, huiusque conciliatione cum impeccantia.

« Ex fidei catholicae doctrina asserenda est humana Christi libertas
 » ea, quae est necessaria conditio meriti; non tamen ad fidem catholicam pertinet, nec constanti theologorum consensio determinatus est
 » modus ipse, quo Christi libertas in subeunda morte aliisque actibus
 » meritoris cum absoluta impeccantia cohaereat et apte componatur.
 » Ceterum suppetunt explicationes probabiles, ex quibus utriusque attributi conciliatio, quantum satis est, intelligatur. »

I. Supponimus ad rationem meriti requiri libertatem non solum a coactione, ut Wicleffus, Protestantes, Baiani et Ianseniani aiebant, sed etiam a necessitate. *a* Liberi arbitrii nos condidit Deus, inquit s. Hieronymus (cont. Iovin. l. II. n. 3. T. II. p. 326); alioquin ubi necessitas, nec corona est. » Vide Propositiones Bii damnatas 39.41. 66. 67. et Iansenii 4ta. qua dicitur: *a* ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae (1) non requiritur in homine liber-

(1) Haec determinatio *a* pro statu naturae lapsae » posita est, non quasi minus certo requireretur haec libertas ad rationem meriti in natura integra; sed quia damnanda erat propositio Iansenii, qui concedebat ultro libertatem a necessitate pro statu naturae integrae, et eam solum negabat pro statu naturae lapsae. Adeoque in affirmatione liber-